

CONVERSES D'ESTACIÓ - Dimecres 3 de març de 2010 L'EDUCACIÓ ALS MUSEUS LOCALS

La interpretació del ferrocarril des de l'àmbit local.

Ana Grande, Cap de Comunicació i Educació del Museu del Ferrocarril.

D'on venim i Qui som

Aquest any 2010, el Museu del Ferrocarril de Vilanova i la Geltrú compleix 20 anys des de la seva obertura al públic. El 5 d'agost de 1990 l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú i Renfe van decidir obrir per primera vegada les portes d'un equipament que s'havia gestat en una iniciativa dels anys vuitanta per la voluntat de l'empresa ferroviària i de la Generalitat de Catalunya, a la qual posteriorment s'uniria l'Ajuntament. Després dels primers convenis i actuacions conjuntes, es va frustrar l'intent i Renfe va decidir assumir en solitari la responsabilitat del funcionament i conservació dels béns. El 1993 traspassaria la gestió a la *Fundación de los Ferrocarriles Españoles*, entitat cultural de caràcter públic especialitzada en l'administració d'aquest tipus de patrimoni i en la realització d'activitats culturals i d'investigació ferroviària. Una solució provisional que s'ha acabat prolongant fins a l'actualitat. L'aniversari dels 20 anys marca el començament d'una nova etapa en la història d'aquest centre, la del impuls definitiu que el situï a l'alçada del seu valor patrimonial. Aquest equipament de la capital del Garraf es considera avui un dels més valuosos i interessants d'Europa en la seva temàtica, tant per l'excel·lent col·lecció de vehicles que custodia, com per les històriques instal·lacions on s'ubica: el dipòsit de locomotores de vapor de Vilanova i la Geltrú.

En els pròxims mesos s'iniciarà la primera fase d'un nou planejament arquitectònic i començaran les obres del que serà futur *Museu del Ferrocarril de Catalunya*. Un projecte arquitectònic, que començarà a efectuar-se a la tardor d'aquest mateix any, preveu en diverses fases la rehabilitació de les instal·lacions, la construcció de nous espais i l'adaptació general als requeriments dels museus tècnics i de societat del segle XXI, a més de la conservació d'un patrimoni tangible i intangible únic.

La implantació del ferrocarril en aquesta ciutat va ser èpica i és decisiva per entendre la seva història contemporània, alhora que estableix un lligam amb l'esperit emprenedor de la Catalunya del segle XIX que va protagonitzar la revolució industrial i cultural. El Museu vol cuidar la memòria dels homes i dones que han viscut i treballat al voltant de les instal·lacions ferroviàries de Vilanova (estació, tallers, dipòsit de vapor, infraestructura etc.) i que han contribuït a la seva evolució i identitat. Alhora, persegueix l'obertura a la comunitat a través d'accions integradores i de proximitat. Sabem que el ferrocarril resulta especialment suggeridor i evocador de la memòria col·lectiva.

CONVERSES D'ESTACIÓ - Dimecres 3 de març de 2010 L'EDUCACIÓ ALS MUSEUS LOCALS

La *Fundación* (www.ffe.es) que gestiona el museu celebra també enguany 25 anys de la seva creació. La seva feina no es limita únicament a la gestió museística o la custòdia dels elements patrimonials que en ells es guarden, tant mateix hi ha tot un ventall d'activitats i iniciatives culturals relacionades amb el món ferroviari que porta a terme. Els seus objectius i per tant els del museu, són:

- Vetllar per la identificació, conservació, restauració, ampliació i posada a disposició del públic del patrimoni material i cultural dels ferrocarrils espanyols.
- Fomentar el coneixement i la utilització del transport ferroviari.
- Impulsar la investigació sobre el ferrocarril.
- Promoure la formació sobre el ferrocarril.
- Divulgar el paper social, econòmic i cultural del ferrocarril en el passat, en el present i en el futur.
- Analitzar i difondre els beneficis socioeconòmics i mediambientals del transport ferroviari.

En el cas dels museus, seguint la línia de la missió principal, les activitats dels dos museus que la fundació gestiona, a Madrid i Vilanova, s'orienten cap a la comunicació, comprensió, documentació i promoció del món del tren. A les àrees d'educació i comunicació d'aquests museus es treballa per fer més comprensible el seu patrimoni, per desenvolupar una àmplia oferta per als públics més diversos i per donar-la a conèixer àmpliament.

Què som i Què serem: *El futur dels museus del ferrocarril*

Aquest museu no és centenari com el magnífic equipament veí, però no podem oblidar que l'aventura del ferrocarril va començar al món fa prop de 200 anys, i més de 160 al nostre país (1837 Habana-Güines, 1848 Barcelona-Mataró).

Els museus que es dediquen a l'àmbit ferroviari tenen algunes particularitats pròpies, una és la diversitat d'elements que formen les col·leccions i el seu arrelament territorial. D'altra banda, s'ha de ressaltar la força comunicadora intrínseca que s'aconsegueix a partir de la simple observació. Però com a característica diferenciadora essencial podem assenyalar la d'incloure elements patrimonials disseminats pel territori.

La musealització del territori

El llegat ferroviari no es troba únicament a l'interior dels museus, sinó que aquests han de mantenir les seves portes obertes al paisatge industrial ferroviari del seu entorn, impossible de tancar en un contenidor. Les edificacions, les infraestructures i determinats elements, es troben als emplaçaments productius d'origen i és allà on mostren el seu significat d'una manera més gràfica i completa. Aquesta ha estat la filosofia de partida del *Sistema del Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya* (www.mnactec.cat). La majoria de museus que en formen part s'ubiquen en instal·lacions industrials originals,

CONVERSES D'ESTACIÓ - Dimecres 3 de març de 2010 L'EDUCACIÓ ALS MUSEUS LOCALS

com és el cas de Vilanova i la Geltrú, que forma part del sistema com a museu col·laborador. Una de les línies de treball del mNACTEC és que els elements industrials disseminats pel territori d'una mateixa temàtica siguin coordinats per un d'ells, actuant com a *museu nodal*. Des del Museu del Ferrocarril s'ha dirigit la primera fase de l'inventari del patrimoni històric cultural de ferrocarril a Catalunya. En aquesta primera fase s'han inventariat 100 elements de béns immobles que han de ser protegits i posats en valor, ja que constitueixen una evidència representativa del món del treball, de la vida quotidiana o de les innovacions tecnològiques. El següent pas és difondre, documentar i aconseguir la seva visualització territorial. En aquest sentit, el 2008 es va encarregar al museòleg gironí Joan Vicens el projecte de musealització del patrimoni ferroviari a Catalunya, que està pendent d'implantació al territori.

Què fem

Com ha quedat palès, el museu s'ubica en unes instal·lacions que al seu moment van formar part del teixit industrial de Catalunya, i que van ser productives fins la segona meitat del segle XX. Aquesta circumstància no és exclusiva del ferrocarril sinó de tot el patrimoni industrial, que habitualment es troba a emplaçaments originals.

Aquest patrimoni ha tingut un "naixement" tardà com a objecte d'estudi, conservació i exhibició patrimonial, la qual cosa ha estat clau a l'hora de poder donar-lo a conèixer a la ciutadania. Les pròpies empreses propietàries moltes vegades no van entendre a temps el valor testimonial d'alguns elements, ja perduts. Amb tot, els *joves* museus del ferrocarril, com aquest de Vilanova, continuen la seva tasca de comunicació del patrimoni industrial, dels valors del tren, de promoció, de compromís i d'interacció, cercant una àmplia complicitat general per crear espais de trobada, coneixement i diàleg, alhora que són custodis d'un patrimoni universal.

Programa Educatiu del Museu del Ferrocarril

Socis de feina:

Al llarg d'aquestes línies ja han sortit algunes de les institucions que, be per *obligació* de la gestió o per col·laboració, posen el seu gra de sorra a la realització de les tasques del museu. Però, concretament a l'àrea d'educació hem pogut comptar amb l'ajuda puntual d'algunes institucions i/o empreses que ens han proporcionat suport en la difusió, en la edició de publicacions didàctiques, en la formació, etc.

RENFE, ADIF, FGC
mNACTEC
IMEB/CCP (PAE BCN)
IMET (PAE VNG)
CRP/UPC /TCR

És important assenyalar que per a l'atenció als visitants i la realització de les activitats, el museu compta amb l'empresa de serveis culturals Tessel·la.

CONVERSES D'ESTACIÓ - Dimecres 3 de març de 2010 L'EDUCACIÓ ALS MUSEUS LOCALS

Evolució. Un museu obert a tothom com a espai d'intercanvi, diàleg i reflexió

L'any 1998, coincidint amb el 150è aniversari de l'arribada del tren a la península, es va produir un canvi a l'equip gestor del museu. Des d'aleshores, de dues persones de nivell tècnic s'ha passat progressivament a quatre (incloent la directora) i dues més per tasques de suport administratiu. Una d'aquestes quatre persones de nivell tècnic és la que se'n ocupa de les Àrees de Comunicació i Educació.

El programa educatiu ha anat evolucionant d'una oferta inicial de visites guiades amb un pràctic material didàctic per a escolars, a la creació de noves propostes obertes al públic en general i visites guiades temàtiques, tallers, i altres per a escoles.

Per al públic general (adults i famílies), el museu ofereix diverses activitats de caràcter habitual en caps de setmana (visites comentades als espais i les exposicions temporals, *CinemaTREN*, *Diumenges de Tren al Museu!*), però també es programen habitualment altres activitats amb una periodicitat anual (*Converses d'Estació*, *Conferències*, *Cicle Poètic: Viatges i Hospitalitat*, *Setmana del Tren a Catalunya*, *Premis Camins de Ferro a Vilanova*).

En quant al Programa educatiu per a escoles, el 2009-2010 hem incorporat dues noves propostes realitzades en col·laboració amb dos equipaments de la ciutat: el *TCR de Renfe Integria* i l'*Escola Politècnica Superior d'Enginyeria de Vilanova i la Geltrú* (UPC), amb la que també s'ha col·laborat per al nou *Màster de Sistemes Ferroviaris i de Tracció Elèctrica* que ha creat l'*Escola*. Aquestes iniciatives volen contribuir a la constitució a la capital del Garraf d'un centre especialitzat de comunicació, coneixement, investigació i documentació del ferrocarril.